

Utsjoen kunta
Ohcejoga gieldda
PI 41
99981 Utsjoki/Ohcejohka

CEALKÁMUŠ

1.11.2022

Maa- ja metsätalousministeriö/
Eana- ja meahccedoalloministeriija
PL 30
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo.mmm@gov.fi

Ohcejoga gieldda cealkámuš: Hámusevttohus ráđđehusa láhkan luossabivddu mearreáigásaš gieldimis Deanu čázádagas jagis 2023

Čujuheapmi: Eana- ja meahccedoalloministeriija cealkámušbivdda: Cealkámušbivdda ráđđehusa láhkan luossabivddu mearreáigásaš gieldimis Deanu čázádagas jagis 2023. VN/28666/2022-MMM-1

Lágas mearriduvvošii, ahte luossabivdu livččii gildojuvvon 1.5.2023-31.12.2023 Deanu čázádaga luosagoargŋunguovlluin.

Ohcejoga gieldda atná dehálažžan Deanu luossanáliid suodjaleami ja realisttalaš luossabivdoráddjehusaid, vai luossanáliit ealáskit. Doaimmat dárbbášuvvojit Deanu johkaguovllu lassin erenomážit Deanuvuonas, riddoguovllus ja guhkelabbos Davvi-Atlánttas.

Ohcejoga gieldda mielas lea buorre ahte geasi 2023 guolástannjuolggadusaid válmmaštallan lea álggahuvvon áiggil ovdal boahhte geasi. Gieldda gidde goittotge fuomášumi oanehis, dušše vahku cealkináigái, mii ii daga vejolažžan albma gulahallama Deanu guolástanráddjehusaid válmmaštallamis, erenomážit go sápmelaččaid ja guolástanvuoigatvuođaid oamasteaddjiid vuodđorivttiid geavaheapmi ja ollašuvvan ráddjejuvvo. Ná oanehis cealkináigi ii čuovo buori láhkaválmmaštallama prinsihpaid.

Deanu luossanáliid ealáskahttimii dárbbášuvvojit dakkaviđe lotnolas luossabivdogielddus ja ráddjehusat Norgga stáhta guovlluin ja mearraguovlluin. Ohcejoga gieldda doarjalage ain Suoma ja Norgga ministeriijaide intensiivvalut ja mearredidolut oktasašbarggu dárbbus doaimmaid hárrái Deanuvuona riddoguovllus ja Davvi-Atlánttas Deanu luossanáliid ealáskahttima várás. Luossabivddu ráddjendoaimmat dušše johkaguovllus leat vuoimmeheamet, jos mearraguovllu luossabivdui ii dahkkojuvvo mihkkige (ng. godđostáhtaprinsihpa, suomag. kutuvaltioperaate). Ruoššaluosa negatiiva váikkuhusaid beaktilis eastadeapmi gullá maiddái stáhtaid gaskasaš intensiivvalut oktasašbarggu agendai.

Luossanáliid dili galggašii geahččalit buoridit erenoamážit luossaveajehiid borri bátneguliid bivdduin, dálkkádatnuppástusa váikkuhusaid caggamiin sihke nu ahte luosa ja dan sálašealániid mearraguollebivdui dahkkojuvvo juoidá.

Erenoamážit riddoguovlluid luosa kássašaddadeapmi, mii lassána oppa áigge, lea juo dutkamušaidge mielde hui stuorra áitta luonddulussii. Kássašaddadanbáikkiin levvet guolledávddat sihke gárgolaččat, mat ruossanit luondduluosaiguin heajudemiin ná luondduluosaid genaid. Lassin kássašaddadanbáikkid leat oassesivvan šávšša geahppáneapmái Atlánttas, dasgo dan bivdet fuođarguollin. Smávvguolli dahjege cirki lea dehálamus luosa, dorski ja juvssu biebmus mearas ja danin meara ekosystema rievdá.

Ohcejoga gieldda evttoha, ahte dievaslaš luossabivdogildosa sajis báikkálaš guolástanrievtti hálddaseaddjiide addo vejolašvuohta bivdit luosa 10 jándora suoidnemánu álggus ovddosguvlui – maiddái stággobivdduin. Dát dorjjošii johkagáttesápmelaččaid guolástanárbedieđu seailuma ja sirdasuvvama čuovvovaš buolvvaide. Dát čuovošii maiddái vuođđoláhkaválgagotti 11.5.2022 cealkámuša joksaneami:

Eana- ja meahccedoalloválgagotti galgáge vuođđodovvoválgagotti mielas vel čielggadit vejolašvuođaid dakkár doaibmabijuiide, maiguin luossanáli sáhtášii suodjalit ja ealáskahttit nu, ahte sápmelaččaid vuođđolága 17 § 3 momeanttas namuhuvvon rivttiide ii dárbbasivččii seahkanit nu olu, goittotge ráddjehusaid joksaneami eai áitojuvvo.

Luossaekosystemii laktaseaddji dutkamuš sihke doaimmat, mainna ráddjejuvvo vierisšládja ruoššaluosa lávdanviidodat, leat hui dehálaččat. Deanu guollebivdosoahpamuša 15 artihkkala mielde oassebealit galget álggahit dárbbaslaš doaimmaid guollenáliid suodjaleami várás njoammu guolledávddain sihke vierisšládjain ja – máddodagain.

Stáhtaid guollebivdoeiseválddit galget ráhkkanit ruoššaluosa čuovvovaš invašuvdnii geassit 2023, vai geasi 2021 ekokatastrofa ii dáhpuhuva ođđasit. Geassit 2021 Detnui gorgŋo badjel 50 000 ruoššaluosa go fas luondduluosat gorgŋo 30 000 st. Árvalusaid mielde geassit 2023 Detnui gorgŋot máŋgga geardde eanet ruoššaluosat go ovdal.

Lea buorre, ahte lágas dahkkošii vejolažžan ruoššaluosa bivdin jagis 2023. Bivddu birra sierra ásaheapmi lea dárbbaslaš, vai ruoššaluosa bivdin lea vejolaš stivrema vuolde luossabivdogildosis fuolakeahhtá. Lea buorre, ahte ruoššaluosa valjis goargnumii geassit 2023 leat ráhkkanan heivvolaš bivdovugiid ovddidemiin. Lea goittotge hui dehálaš, ahte bivdovuogit leat beaktilat ruoššalussii, muhto ahte bivdovuogit easttašedje luondduluosa siidobivddu ja daid luondduluosaid vaháguvvama, mat gorgŋot jogaide.

Suoma stáhta galgá caggat Norgga plánaid cegget Vuolle-Detnui iežas čáhceviidodahkii rastábuođu ruoššaluosa Detnui goargnuma eastima várás. Luondduriggodatguovddáša luossadutkiid oainnu mielde plánejuvvon rastábuođu boadášii dakkár báikái, gos luosaid goargnunleaktu bajás Deanu lea buot stuoramus iige gv. báikkis leat lussii lunddolaš bisánanbáiki. **Ohcejoga gieldda lea dán dihtii hui fuolas das mo rastábuođu sáhtta vahágahttit luondduluosa ja luondduluosa vejolašvuođaid joatkit Detnui goargnuma.** Dan geažil luondduluosa bivddu ráddjendoaimmat luossanáli ealáskahttima dihtii leat vuoimmeheamet. Rastábuođuid návccaid ráddjet ruoššaluossanáliid stuorruma eai leat nagodan duodaštit dutkamušaiiguin.

Ohcejoga gieldda mielas lea maiddái dehálaš, ahte Suoma bealde lea vejolaš geavahit ruoššaluosa gávpe- ja borramušguollin, nu mo dilli Norgga bealde lea.

Lohppii Ohcejoga gieldda čuoččuha, ahte láhkaásahusas lea dehálaš buktit dárkilit ovdan luossabivdogildosa ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš váikkuhusat Suoma áidna sámeeanetlogu gieldda olbmuide. Lága vuođuštusain luossabivdogildosa ekonomalaš váikkuhusat árvvoštallojit nu, ahte dat vudjot dušše borramušbivdui, vaikko áššis gávdno dutkamušdiehtu.

Luondduriggodatguovddáša dutkamuša mielde Deanu luossabivdu buktá jahkásaččat sullii 5 miljon euro sisaboaiduid Ohcejoga ekonomijaguovlui. Jagiid 2021-22 Deanu luossabivddu dievaslaš gielddus lea mielldisbuktán Ohcejoga ekonomijaguovlui oktiibuot sullii 10 miljon euro manahusaid. Boahhte geasi 2023 dievaslaš luossabivdogildosa oppalašekonomalaš váikkuhusat golmma jagis bohtet leat juo 15 miljon euro.

Dilli lea unna gieldda ássiide ja gieldda ekonomijai gierdameahttun. Stáhta ii leat dorjon gieldda iige ekonomijaguovllu fitnodagaid dahje dálloaluid dán fáhkkes ráhkadusnuppástusas. Gieldda doarjala áššis vuododovrováljagotti 11.5.2022 cealkamuššii:

Lassin stáhtaráđđi berrešii čielggadit makkár eará vugiiguin sámiid rievtti doalahit ja ovddidit gielaset ja kultuvrraset sáhtta doarjut ja ovddidit guolástanráddjehusain fuolakeahtta.

Ohcejoga gieldda doarjala ain stáhtaráđđái jođanis doarjjapáhka válmmaštallama álggaheapmin daid mearkkašahti ekonomalaš manahusaid buhttema várás, maid Deanu luossabivdogielddus oažžu áigái. Gieldda ii boade ceavzit ekokatastrofas okto.

Ohcejogas 1.11.2022

Taina Pieski
Gielddahoavda

JUOHKIN:
eana- ja meahccedoalloministeriija, registrerenkantuvra
stáhtaministtar Sanna Marin
eana- ja meahccedoalloministtar Antti Kurvinen
ruhtaministtar Annika Saarikko
ealáhusministtar Mika Lintilä